

P o s u d e k

na disertační práci Mgr. Jany Follprechtové

RUDOLF BULTMANN– NĚKTERÉ PROBLÉMY EXISTENCIÁLNÍ INTERPRETACE

Autorka si zvolila pozoruhodné a velmi náročné téma. Program demytologisace Bible a nového promyšlení jejího významu pro dnešního člověka navržený ve čtyřicátých letech minulém století významným německým teologem Rudolfem Bultmannem vyvolal brzy po svém zveřejnění četné diskuse a získal si mnoho stoupců, ale i odpůrců. Přibližně po dvaceti letech však tyto diskuse téměř utichly a do středu zájmu se dostaly jiné programy a otázky. Cílem posuzované práce je předložit nový plastický obraz Bultmannovy teologie a nalézt v ní myšlenky, které jsou aktuální i pro 21. století.

Již na tomto místě svého posudku mohu konstatovat, že uvedený cíl se podařilo autorce kvalitně splnit.

Práce má velice dobře promyšlenou strukturu, která umožňuje osvětlení Bultmannova myslitelského odkazu z mnoha hledisek. V prvních třech kapitolách jsou předloženy údaje poskytující potřebná východiska pro výklad Bultmannova řešení těch otázek, které lze v jeho teologii považovat za ústřední. Je to především problematika exegeze, demytologisace, eschatologie, významu Ježíše jako Krista, zvěstování a lidské existence. Součástí těchto kapitol jsou i oddíly, které umožňují zasadit Bultmannovy názory do širšího historického rámce (např. odd. 4. 1 o filosofii Martina Heideggera, jež poskytla Bultmannovi řadu významných podnětů; odd. 5.2.1 a 5.2.2 o pojetí mýtů v díle Paula Tillicha a Karla Jasperse; 7.2 a 7.3 o znovuotevření badání po historickém Ježíši u Bultmannových žáků, zvl. u Gerharda Ebelinga) a také několik vhodně zařazených exkursů (např. u odd. 8.1 exkurs o vlivu literatury na teologické myšlení Rudolfa Bultmanna, a u odd. 9.1 exkurs o Bultmannově výkladu pojmů *sóma* a *sarx*). Po pečlivém a podrobném výkladu uvedených otázek autorka přistupuje ke kritickému zhodnocení Bultmannových názorů. V prvních oddílech 10. kapitoly shrnuje výtky, které byly již vzneseny v diskusích a rozborech věnovaných Bultmannovým názorům, a pak přechází k jejich vlastnímu kritickému hodnocení. V této souvislosti věnuje velkou pozornost základní posici Bultmannovy teologie. Přesvědčivě ukazuje, že teologie tohoto myslitele je sice částečně ovlivněna pietismem, ale má mnohem blíže k posici liberální a lutherské. Za velice přínosný považuji odd. 10.4 věnovaný vlivu existenciální filosofie (především koncepce Martina Heideggera) na Bultmannovu teologii. Bultmann se podle výkladu autorky k existenciální filosofii záměrně připojuje, protože se mu jeví jako účinný prostředek k oslovení moderního člověka. Využívání existenciálních pojmů mu umožňuje naplnit interpretaci biblického poselství novými kategoriemi. Jeho teologie se však proto nestává intelektuální teorií bez zaměření k víře. Lze říci, že vzniká novým promyšlením Heideggerovy filosofie z teologického hlediska. Bultmann si také udržel k filosofii kritický postoj. Souběžně je však nutno konstatovat, že filosofický pohled vedl Bultmanna k zúžení některých hledisek, např. v otázce historické možnosti biblických zpráv. V odd. 10.4.2 autorka ukazuje, že Bultmannova teologie sice stojí na racionálním základu, ale důraz na rozum zde není tak silný, aby zastínil význam daru v momentu přijetí víry. Těžištěm Bultmannova myšlení je existenciální interpretace biblického poselství (10.5). V závěrečném shrnutí autorka konstatuje, že

mnohoznačnost Bultmannovy teologie způsobila mnohá nedorozumění, ale na druhé straně poskytuje řadu cenných podnětů i v dnešní době.

Autorka se při svém výkladu opírá o rozsáhlé znalosti jak Bultmannových textů, tak i další relevantní literatury. Výklad náročné problematiky je podán jasně a přehledně.

K práci mám jen několik připomínek, resp. námětů pro diskusi a pro další práci na tématu.

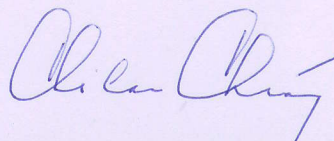
První připomínka má spíše povahu dotazu : V oddílech 5. kapitoly věnovaných třem různým pojetím mýtu (Bultmannovu, Jaspersovu a Tillichovu) se úvahy o této problematice pochopitelně soustřeďují na mýtus v křesťanství. Tento rámec zde překračuje zřetelně jen Paul Tillich, který se zmiňuje i o povaze a funkcích mýtů v jiných prostředích, např. v antice. Protože se při své práci na starých řeckých filosofických textech s antickými mýty stále setkávám (a často i o nich přednáším) vede mne to v této souvislosti nutně k otázce, zda použitím slova „mýtus“ ve vztahu k poselství Nového zákona se poněkud nezakrývají rozdíly mezi obsahem novozákonních textů a mýty z jiných prostředí. Antické mýty se shodují s novozákonním poselstvím nepochybně v tom, že v obou případech vytváří osu vyprávění určitý příběh, že je tu – často alegoricky – vyjadřována určitá zkušenost i určitý životní postoj. Na druhé straně jsou tu však i závažné rozdíly. Antické mýty mají někdy i určité historické jádro, ale jsou fantasijně dopracovány a upraveny tak, že obsah mýtu se stává zcela nezávislým na historických faktech. Na tom nic nemění ani skutečnost, že mnohé mýty se v antice považovaly za hodnověrnou zprávu o dávné minulosti (často z ryze praktických důvodů, např. jako důkaz božského původu a starobylosti nějakého významného rodu). Nevzpomínám si na žádnou postavu antického mýtu, jejíž reálná existence by byla nějak doložena, naopak je u naprosté většiny těchto postav (nejen antických bohů, ale i hrdů) zřejmé, že jsou výplodem fantazie. Pokud jde o mýtus v křesťanství, je ovšem nutno souhlasit s Bultmannem v tom, že novozákonní texty jsou v mnohém přizpůsobeny době svého vzniku, že mnohé je v nich vyjádřeno alegoricky i že jejich některé úseky mohly být doplněny později. Přesto je tu vazba na fakticitu líčených událostí nepochybně mnohem větší než u mýtů z jiných prostředí, pro křesťanství dokonce podstatná. Z údajů uvedených v práci vysvítá, že si to při svém skeptickém pohledu na možnosti historického výzkumu novozákonních událostí do jisté míry uvědomoval i Bultmann a zvláště jeho žáci, kteří opět obracejí svoji pozornost k historickému Kristu. Zajímalo by mne však, zda se tento rozdíl se stal v diskusích o programu demytologisace předmětem teoretické reflexe, nebo zda se tu používal výraz „mýtus“ v souvislosti s novozákonními texty jen na základě určitého „předběžného porozumění“. Podle mého názoru se k tomu přinejmenším přibližuje Karl Barth ve své kritice programu demytologisace (v posuzované práci na str. 53).

Další připomínky jsou spíše formálního rázu.

Na některých místech doporučuji zvážit možnost upřesnění českého překladu německých citátů. Tak např. na str. 86 by bylo možné zvážit jiný překlad Bultmannova *die Aufdeckung* než *rozproštění*. Na str. 111 se uvádí, že Bultmann mluví o člověku jako o existenci, citované německé větě by však spíše odpovídalo, že mluví o existenci jako specificky lidském způsobu bytí (*die spezifisch menschliche Weise zu sein*). Možnost úpravy doporučuji zvážit i v překladu Bultmannových slov o K. Jaspersovi na str. 42–43. Na str. 44 doporučuji respektovat střední rod slova *skandalon*, i Bultmann píše *das wahre scandalon*. Použití slova *scandalon* v této souvislosti se mi zdá poněkud překvapivým, možná, že je to v této oblasti teologie zavedený termín, ale mohlo by se to alespoň stručně (třeba v závorce) vysvětlit. Obdobně to platí i u některých jiných citátů, které jsou víceznačné, takže bez bližšího vysvětlení ztrácejí svou argumentační hodnotu. Na str. 47 bych dal přednost výrazu *historická věda* (*die historische Wissenschaft*) před *vědou dějin*. Před publikováním práce, které pokládám za žádoucí, bude také zapotřebí odstranit z textu několik málo odchylek od standardního pravopisu.

Uvedené připomínky ovšem nikterak nesnižují mé kladné hodnocení posuzované práce. Jak jsem již uvedl, chápu je spíše jako podněty k autorčině další práci na tomto tematickém okruhu, a samozřejmě i jako upozornění na možné úpravy textu před jeho publikováním. Práci hodnotím jako kvalitní a přínosnou a doporučuji, aby byla přijata jako podklad k rigorosnímu řízení.

V Praze 25. února 2008

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Milan Mráz', written in a cursive style.

Doc. PhDr. Milan M r á z, CSc.